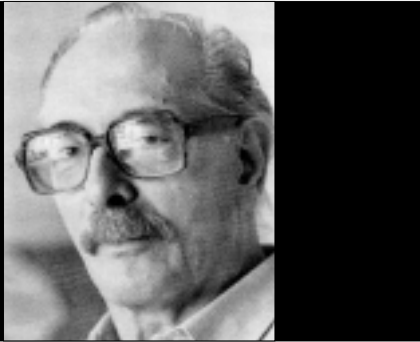

Hrvoje Matković (1923.—2010.)

Hrvoje Matković rođio se 12. listopada 1923. u Šibeniku. U rodnom gradu završio je osnovno i gimnazijsko obrazovanje. Širenjem svjetskog sukoba na hrvatske prostore, tj. aneksijom Šibenika od strane Kraljevine Italije, Matkovićeva obitelj bila je prisiljena na selidbu. Otišli su u Zagreb, gdje Matković upisuje studij povijesti na Filozofskom fakultetu. Kraj rata ga, nakon trogodišnjeg studiranja, zatiče u Karlovcu, na službi u domobranskoj postrojbi. Godine 1947. završava prekinuto školovanje i diplomira. Prvo zaposlenje nalazi u Petrinji, gdje se zadržava do 1954. godine. Nakon toga zapošljava se u Zagrebu kao nastavnik povijesti na XIII. gimnaziji. Ubrzo prelazi na mjesto kustosa u Povijesnom muzeju Hrvatske. Nedugo potom imenovan je savjetnikom za nastavu povijesti u Zavodu za prosvjetno-pedagošku službu tadašnje Socijalističke Republike Hrvatske. Matković doktorat stječe 1971. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, obranivši rad *Svetozar Pribičević i Samostalna demokratska stranka do šestojanuarske diktature*. Uskoro postaje i honorarni predavač suvremene nacionalne povijesti na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu. Umirovljen je 1990. godine. No, i nakon toga zadržava se u sveučilišnom životu i predaje na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu.

Znanstveno-istraživačko djelovanje prof. Matkovića okrunjeno je jednim od najznačajnijih opusa u hrvatskoj historio-

grafiji. Središnje je polje Matkovićeve interesa suvremena hrvatska povijest, tj. položaj hrvatskog naroda u 20. stoljeću. Pritom je važno istaknuti kako je glavnina njegovih napora bila usmjerena na razdoblje između svjetskih ratova, tj. na proučavanje povijesti hrvatskoga naroda unutar monarhističke jugoslavenske države.

Samo godinu dana nakon obrane disertacije Matković je javnosti predstavio njezinu dopunjenu verziju. U monografiji *Svetozar Pribičević i Samostalna demokratska stranka do šestojanuarske diktature* (Zagreb, 1972.) autor je središte istraživačke pozornosti usmjerio k političkom i drugom djelovanju najistaknutijeg predstavnika hrvatskih Srba u prvoj polovici prošlog stoljeća. Na temelju izvorne dokumentacije, relevantne periodike i konzultiranja preživjelih Pribičevićevih sudrugova, na sustavan i pregledan način prikazao je djelovanje toga političara, djelovanje koje je u nekim trenucima presudno utjecalo i na sudbinu hrvatskog prostora u cjelini. Uočavajući najvažnije etape Pribičevićeva djelovanja, autor je ujedno — u svojevrstoj poruci za budućnost — upozorio na svu tragičnost sudbine srpskog stanovništva u Hrvatskoj ako bi se ono priklonilo politici koja bi ih dovela do radikalnog raskida s hrvatskim sugrađanima. Matković je prvi jasno pokazao — i to na primjeru političara koji je uživao nepodijeljenu potporu svojih sunarodnjaka — kakve posljedice za hrvatsko-srpske od-

nose može donijeti slijepo i nekritičko povjerenje hrvatskih Srba u Beograd.

Djelovanje Svetozara Pribičevića i dalje je zaokupljalo Matkovića. Rezultat te znanstvene znatiželje, ali i napornog istraživačkog rada, monografija je *Svetozar Pribičević, ideolog — stranački vođa — emigrant*, objavljena u Zagrebu 1995. godine. U njoj je autor zaokružio znanstvenu obradu Pribičevićeva životnog i političkog puta.

Matkovićeve knjige o Pribičeviću pokazale su autorov interes za istraživanje djelovanja istaknutih pojedinaca u presudnim povijesnim trenucima. No, Matković se bavio i djelovanjem manje istaknutih političara, koje je hrvatska historiografija mahom zanemarivala. U prvoj polovici 2010. tako je objavljena njegova knjiga *Između Mačeka i Pavelića: politički portret Davida Sinčića*. U njoj autor prati životni put predratnoga šibenskoga haesesovca i dužnosnika Nezavisne Države Hrvatske, kojeg su, nekoliko godina nakon završetka rata, komunističke vlasti smaknule. Govoreći o Sinčiću autor uvjerljivo pokazuje svu složenost političke situacije na području sjeverne Dalmacije tijekom ratnog sukoba. Uz to, pokazuje kako je dio ustaških dužnosnika zagarovao i aktivno provodio politiku pomirljivosti prema tamošnjem srpskom stanovništvu, što stručnoj i drugoj javnosti uglavnom nije bilo poznato. Monografija o Sinčiću nastavak je Matkovićeve sklonosti proučavanju povijesti hrvatsko-talijanskih odnosa, čiji se pojedini odjeci osjećaju još i danas. Svoje viđenje povijesti tih odnosa u prvoj polovici 20. stoljeća donio je u monografiji *Designirani hrvatski kralj Tomislav II. Vojvoda od Spoleta. Povijest hrvatsko-talijanskih odnosa u prvoj polovici XX. stoljeća*, koja je objavljena 2007. godine. Baveći se sudbinom nesuđenoga hrvatskog monarha iz talijanske dinastije Aosta, Matković je potanko prikazao još jedan talijanski pokušaj prisvajanja velikih dijelova hrvatske istočnojadranske obale.

Sinteze povijesti pojedinih razdoblja, najvažnijih političkih grupacija ili istaknutih pojedinaca predstavljaju područje u kojem je autorova istraživačka znatiželja urodila jednim od najvrjednijih izraza znanstvene vrsnoće u našoj historiografiji uopće. Pored monografije o djelovanju Svetozara Pribičevića valja izdvojiti Matkovićevu knjigu *Povijest Nezavisne Države Hrvatske*, koja je u prvom izdanju objavljena 1994. godine. Studija prati sve etape razvoja Nezavisne Države Hrvatske i analizira najvažnije osobine vanjskopolitičkoga i unutarnjopolitičkoga položaja hrvatske države nastale 1941. godine. Svakako treba istaknuti da je autor pritom uspio odoljeti svim iskušenjima, a osobito onima koja se, kad je u pitanju hrvatska država ratnoga razdoblja, najčešće sreću, tj. apologetsko veličanje s jedne strane i s druge, negativistička isključivost. Umjesto toga, Matković je u pregledu povijesti Nezavisne Države Hrvatske uspio zadovoljiti sva mjerila povijesne struke, ponajprije objektivnost i nepristranost.

Nužnosti pisanja objektivnih sintetskih pregleda pojedinih etapa povijesti hrvatskoga naroda u 20. stoljeću Matković je odgovorio i monografijom *Povijest Jugoslavije (1918.—1991.): hrvatski pogled*, objavljenoj 1998. godine. Monografija je rezultat autorove spoznaje da se novija hrvatska povijest ne može objektivno sagledati bez punog uvida u povijest obiju jugoslavenskih državnih zajednica — i monarhističke i komunističke. I tu je Matković pokazao objektivnost i nepristranost, točno upućujući na ključne razloge propasti obiju jugoslavenskih država: velikosrpsku dominaciju i posljedni hrvatski otpor. Već iduće, 1999. godine Matković je objavio monografiju *Povijest Hrvatske seljačke stranke*, kojom je na izvjestan način zaokružio bavljenje političkom poviješću hrvatskog naroda u prošlom stoljeću. Knjiga prati razvoj i djelovanje jedne od najvažnijih hrvatskih političkih stranaka uopće, uključujući početke njezina ra-

da u samostalnoj hrvatskoj državi. Riječ je o monografiji koja predstavlja (nakon što su brojni drugi autori, uključujući i Matkovića objavili niz manjih radova o djelovanju stranke u kraćim razdobljima ili o djelovanju njezinih istaknutih prvaka) prvi cjelovit prikaz političkog djelovanja Hrvatske se-ljačke stranke.

Matković je i autor niza manjih radova objavljenih u brojnim znanstvenim i stručnim časopisima i zbornicima. Osobito se izdvajaju prilozi o političkom djelovanju Matka Laginje, Jurja Krnjevića, Svetozara Pribičevića, Stjepana Radića i Ante Trumbića. Njegova studija o Hrvatskoj zajednici ogle-dan je primjer kako treba pristupiti radu na studiji o djelovanju političkih stranaka. Va-lja istaknuti njegove priloge o parlamentar-nim izborima u međuratnom razdoblju na lokalnim razinama — u kutinskoj, petrinj-skoj i šibenskoj okolici — koji govore da nije zanemarivao ni odjeke političkih zbiva-nja na nižim razinama. Matkovićevi najvaž-niji znanstveni prilozi u časopisima objedi-njeni su 2004. u knjizi *Studije iz novije hr-vatske povijesti*.

Matković je, također, uviđao važnost objavljivanja povijesnih izvora. U knjizi *Svetozar Pribičević — izabrani politički spi-si* (Zagreb, 2000.) predstavio je javnosti i najvažnije političke spise toga političara. Godine 2006. uredio je zbirku najvažnijih izvora hrvatske povijesti od antike do naj-novijeg doba, *Na vrelima hrvatske povijes-ti*. Odabrane izvore autor je popratio ma-njim uvodnim objašnjenjima, u kojima se čitatelja upućuje u problematiku nastanka i važnosti pojedinog dokumenta.

Djelo dr. Hrvoja Matkovića iz nekoliko razloga zaslužuje jedno od najistaknutijih mjesta u hrvatskoj historiografiji. Najvažnije je svakako to što je u svojim studijama znanstveno obradio neke od najvažnijih tema suvremene hrvatske političke povijesti. Činjenica da su njegove studije i danas ne-zaobilazna početna točka svih daljnjih is-

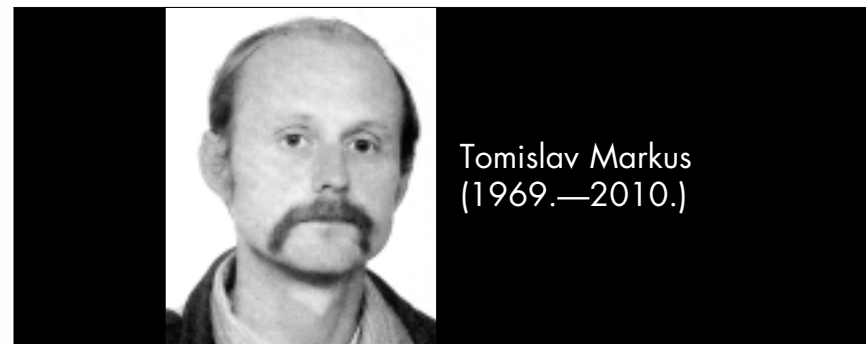
traživanja, jasno svjedoči o njihovoj vrsnoći. Sve Matkovićeve radove karakterizira pre-glednost, jasnoća i preciznost izraza, kon-centracija na bitno, prepoznatljivo umijeće analize i jednako vrsna sposobnost sinteze, čvrsta ukorijenjenost u povijesne izvore, ob-jektivnost i nepristranost, odličan metodolo-ški pristup te izvrstan hrvatski jezik.

Matković je bio iznimno plodan i kao pisac povijesnih udžbenika, koje odlikuje primjeren i utemeljen odabir gradiva, dobro obrađene nastavne teme te logičan i pre-gledan raspored ilustracija i povijesnih zemljovida. Matković je napisao i nekoliko udžbenika zavičajne povijesti te priručnika i radnih bilježnica. Svoja sveučilišna preda-vanja objedinio je u udžbenik *Suvremena povijest Hrvatske*, koji je objavljen u više iz-danja.

Znanstveno-stručni doprinos Hrvoja Matkovića na polju metodike nastave povi-jesti te njegovo predavačko djelovanje ta-koder su od velikog značenja. Već tijekom službovanja u Petrinji, sredinom prošlog stoljeća, njegovu pozornost privlači meto-dičko-didaktička problematika, a dolaskom u Zagreb njegov angažman na unapređiva-nju nastave povijesti dodatno se pojačava. Njegovo etabliranje u tom području dosiže svoj vrhunac 1971., kada je postao glavni urednik časopisa *Nastava povijesti — Nasta-va istorije — Pouk zgodovine*. Matković je usto bio aktivan zagovornik uvođenja novih pomagala i sredstava u nastavni proces.

Brojni naraštaji Matkovićevih učenika imali su povlasticu uživati u iznimnoj struč-nosti te nenadmašnoj eleganciji i lakoći nje-govih predavanja. Lik i djelo uglednoga znanstvenika i dragoga profesora ostat će nam zauvijek u najljepšoj uspomeni.

• Ivica MIŠKULIN

Tomislav Markus
(1969.—2010.)

S velikom tugom primili smo vijest da nas je 5. rujna 2010. zauvijek napustio dragi kolega dr. sc. Tomislav Markus, znanstveni sa-vjetnik. U trenutku iznenadne i prerane smrti bio je na znanstvenom kreativnom vr-huncu, s mnogo profesionalnih planova i ideja o potencijalnim istraživačkim temama.

Tomislav Markus rođen je 13. prosinca 1969. godine u Zagrebu. U rodnom je gra-du završio osnovnu i srednju školu te di-plomirao povijest i filozofiju na Filozof-skom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1993.) U Hrvatskom institutu za povijest zaposlio se 1994. godine. Bio je suradnik na projektima »Povijest političke misli i po-litičkih stranaka u Hrvata od 18. do 20. sto-ljeća« (voditelj dr. sc. Jure Krišto), zatim na projektu »Politički život u hrvatskom društvu od druge polovice 19. st. do početka 20. st.« (voditelj dr. sc. Zlatko Matijević), a od 2007. godine do smrti bio je suradnik na projektu dr. sc. Stjepana Matkovića »Politič-ki život u hrvatskom društvu od 1840-ih do 1940-ih godina«. Za znanstvenog suradnika izabran je 2002., četiri godine poslije pos-tao je viši znanstveni suradnik, a u najviše znanstveno zvanje, zvanje znanstvenog sa-vjetnika, izabran je u lipnju 2010. Pod men-torskim vodstvom prof. dr. Petra Korunića na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulte-ta Sveučilišta u Zagrebu obranio je 1996. magistarski rad »Ideje i koncepcije *Slaven-skog Juga* 1848.—1850.«, a tri godine kasni-

je i disertaciju, »Hrvatski sabor 1848. godi-ne: Političke institucije i hrvatski nacionalni pokret 1848.—1849.«

Znanstveni rad dr. sc. Tomislava Mar-kusa odlikovali su iznimna erudicija i širina interesa, odlično poznavanje izvorne grade, rijedak istraživački žar i iznimna radna energija. Takav izvanredan spoj urodio je kvalitetnim i inovativnim znanstvenim ra-dovima u kojima je obrađivao teme iz poli-tičke, kulturne i društvene povijesti hrvat-skih zemalja, osobito banske Hrvatske, od tridesetih godina 19. do početka 20. stolje-ća. U tim je radovima analizirao političke procese, ideologiju društvenih skupina, stranaka i istaknutih pojedinaca te djelova-nje pojedinih institucija. Napose detaljno is-tražio je političke okolnosti te nastanak i ši-renje novih političkih i društvenih ideja i ideoloških pravaca u razdoblju revolucio-narnih previranja 1848.—1849. u Hrvatskoj i Habsburškoj Monarhiji. Ta je istraživačka tema u njegovu znanstvenom radu bila i najplodonosnija, i rezultirala je brojnim znanstvenim radovima i dvjema zapaženim monografijama — *Hrvatski politički pokret 1848.—1849. Ustanove, ideje, ciljevi, poli-tička kultura* (Zagreb, 2000.) te *Slavenski Jug i hrvatski politički pokret 1848.—1850.* (Zagreb, 2001.). U njima je kritički vredno-vao i argumentirano iznio nove interpreta-cije nekih uvriježenih mišljenja starije i no-vije hrvatske historiografije o hrvatskom